

Konstytucja Królestwa Polskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *O liberalizmie*, [w:] *Pamiętnik Warszawski*.
- Źródło: *Dekret o ustanowieniu cenzury w Królestwie Polskim, 1819 r.* Cytat za: *Źródła do dziejów Polski w XVIII i XIX wieku, tom I: 1795-1864. Wybór tekstów źródłowych*, A. Kosecki, J. R. Szaflik, A. Szwarc, R. Turkowski, Pułtusk 1999, str. 111.

Po długich sporach, w maju 1815 r. obradujący w Wiedniu dyplomaci podpisali porozumienie w sprawie polskiej. Na jego mocy z ziem Księstwa, ale bez Wielkopolski (oddanej Prusom) oraz Krakowa, ustanowiono wolnym miastem, utworzono Królestwo Polskie, potocznie zwane też Kongresowym lub po prostu Kongresówką. Fryderyk August Wettin zrzekł się na rzecz imperatora swych praw do warszawskiego tronu, a nowe państwo połączono unią personalną z Rosją.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz ustrój Królestwa Polskiego.

- Przeanalizujesz, czy nadana Królestwu konstytucja realizowała zasadę trójpodziału władzy i kto miał według niej prawo wyborcze.
- Wyjaśnisz, dlaczego car Aleksander I przestał być liberałem.

Przeczytaj

Nowa konstytucja

Józef Zajączek (1752–1826), polski i francuski generał, jakobin polski, działający we władzach insurekcji kościuszkowskiej, pierwszy namiestnik Królestwa Polskiego. Wprawdzie walczył w obronie Konstytucji 3 maja i był żołnierzem napoleońskiej armii, zmienił jednak stanowisko po tym, jak trafił do niewoli rosyjskiej w czasie wyprawy cesarza Francuzów na Moskwę.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W listopadzie 1815 r. Aleksander I podpisał konstytucję Królestwa Polskiego. Podobnie jak w [oktrojowanej](#) przez Napoleona konstytucji Księstwa Warszawskiego, także tutaj zagwarantowano przewagę władzy wykonawczej. Jej głowę stanowił cesarz rosyjski, a zarazem król Polski, do którego należało prawo mianowania ministrów, senatorów, biskupów i generałów oraz inicjatywa ustawodawcza. Ponieważ zgodnie z przyjętą na kongresie wiedeńskim zasadą [legitymizmu](#) uznawano, że władza pochodzi od Boga, nie zaś od ludu, przeto monarcha miał wyłączne prawo modyfikowania konstytucji mocą tzw. statutów organicznych. W pierwszym z nich, wydanym już w 1815 r., Aleksander ustanowił urząd [namiestnika](#) Królestwa Polskiego, którego zadaniem było zastępowanie króla podczas jego nieobecności w kraju. W latach 1815–1826 godność tę piastował generał Józef Zajączek. Istniejące dotąd instytucje rządowe: Radę Stanu oraz radę ministrów, zwaną Radą Administracyjną, pozostawiono bez zmian.

Władzę ustawodawczą Królestwa stanowił dwuizbowy sejm, skonstruowany podobnie jak w Księstwie Warszawskim, a więc z reprezentacją mieszczaństwa. Czynne prawo wyborcze ograniczono jedynie niewysokim [cenzusem](#) majątkowym, wskutek czego procentowo przysługiwało ono większej części ludności niż w Anglii czy Francji. Sejm mógł wypowiadać się w sprawach dotyczących prawa cywilnego, karnego, waluty i podatków. Dodatkowo posłowie mieli prawo kontrolować wykonanie budżetu oraz zgłaszać interpelacje.

Polityczny eksperyment

Teoretycznie ustrój Królestwa Polskiego był zatem bardziej liberalny niż Księstwa Warszawskiego, ale od samego początku zasady konstytucji nie były przestrzegane. Jak pisał

Joachim Lelewel, za czasów Księstwa braku gwarancji swobód nikt nie odczuwał, za Królestwa natomiast nie odczuwano istnienia tychże wolności, mimo że były one prawnie zagwarantowane. Przemocny wpływ na praktykę rządów w Kongresówce wywierał, jako członek rodziny cesarskiej, wielki książę Konstanty, choć formalnie był tylko naczelnym dowódcą wojska polskiego. Sekundował mu poseł imperatora przy Radzie Stanu, Mikołaj Nowosilcow, niegdyś liberał i przyjaciel Czartoryskiego, z czasem – wraz z cesarzem Aleksandrem – skłaniający się coraz bardziej ku skrajnemu despotyzmowi. Jeszcze w 1813 r. imperator polecił Nowosilcowowi zorganizować w Królestwie policję, z czego wywiązał się on doskonale.

Imperatora szczególnie irytowała aktywność liberalnego stronnictwa sejmowego, nazywanego kaliszczanami z racji pochodzenia braci Wincentego i Bonawentury Niemojowskich. Aleksander uważał się za dobroczyńcę Polaków i wszelkie działania opozycyjne, nawet w ramach konstytucyjnych uprawnień, traktował jako wyraz niewdzięczności. Kaliszczanie spotykali się też często z krytyką ze strony bardziej ugodowo nastawionych rodaków, argumentujących, że ich działalność opóźnia obiecane przez imperatora przyłączenie do Królestwa wschodnich ziem dawnej Rzeczypospolitej, które zaczęto wówczas określać mianem ziem zabranych. Na zmianę stosunku władz rosyjskich do Polaków wpłynęła jednak w znacznie większym stopniu ewolucja poglądów Aleksandra I, który pod wpływem wystąpień rewolucyjnych w Europie Zachodniej, a nawet w samej Rosji tracił sympatię dla liberalizmu i coraz chętniej dawał posłuch swym najbardziej **konserwatywnym** doradcom. Eksperyment z monarchią konstytucyjną w Kongresówce cesarz zaczął uważać za nieudany, co skutkowało wprowadzeniem cenzury, ograniczeniem interpelacji poselskich, a w końcu – utajnieniem obrad sejmu.

Konstanty Pawłowicz Romanow (1779–1831), wielki książę rosyjski, brat Aleksandra I i Mikołaja I, naczelny wódz armii Królestwa Polskiego, generał kawalerii rosyjskiej. Wskaż elementy sugerujące związku księcia z armią.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DjKPAKaHd>

Wyjaśnij, dlaczego konstytucja Królestwa Polskiego była bardziej liberalna niż konstytucja Księstwa Warszawskiego. Wskaz różnice między dwiema ustawami.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Konstytucja i praktyka rządzenia*.

Słownik

apodyktyczny

nieznoszący sprzeciwu; osoba dominująca, narzucająca innym swoje zdanie i wolę, despotyczna

cenzus

(z łac. *census* – oszacowanie majątku; obliczenie, spis ludności) ograniczenie zasady powszechności w prawie wyborczym, np. ze względu na wiek lub majątek

konserwatyzm

doktryna, która głosi hasła obrony dotychczasowego porządku społecznego oraz umacniania tradycyjnych wartości, takich jak: religia, naród, państwo, rodzina, hierarchia, autorytet

kontrasygnata

podpisanie przez premiera lub ministra aktu urzędowego; wzięcie za akt całkowitej odpowiedzialności przez podpisującego

legitymizm

(fr. *légitimisme* od łac. *legitimus* - zgodny z prawem), doktryna polityczna głosząca nienaruszalność praw dynastii; uznawanie i przestrzeganie obowiązującego porządku prawnego

namiestnik

osoba, której powierzono sprawowanie władzy w danym państwie czy regionie w imieniu panującego władcy lub na czas jego nieobecności

oktrojowana konstytucja

(franc. *la constitution octroyée*; od *octroyer* - przyznawać, udzielać) konstytucja nadana przez władzę zwierzchnią (panującego) z pominięciem wcześniejszych procedur ustawodawczych; konstytucja narzucona

Słowa kluczowe

Królestwo Polskie, Królestwo Kongresowe, Kongresówka, Józef Zajączek, ziemie polskie w I połowie XIX w., Polacy pod zaborami, kongres wiedeński, konstytucja Królestwa Polskiego

Bibliografia

A. Chwalba, *Historia Polski 1795-1918*, Kraków 1987.

System polityczny, prawo, konstytucja i ustrój Królestwa Polskiego 1815-1830, pod red. L. Mażewskiego, Radzymin 2013.

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją, a następnie wykonaj polecenia.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Polecenie 2

Rozstrzygnij, czy konstytucja Królestwa Polskiego realizowała zasadę trójpodziału władzy. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Uzasadnij pogląd, że ustrój polityczny Królestwa Polskiego dla Aleksandra I był liberalnym eksperymentem.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj kolejne polecenia.

Trwa wczytywanie danych..

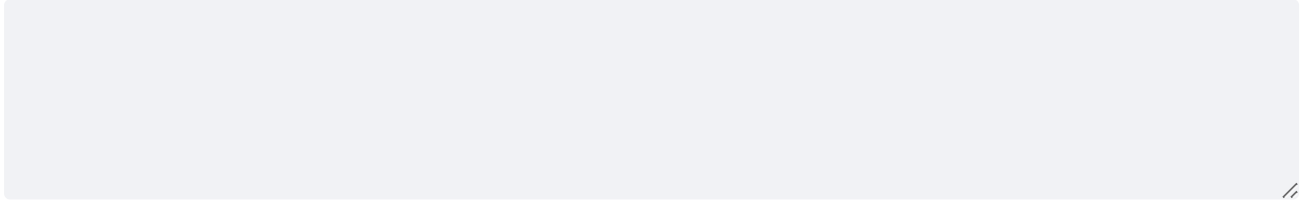
Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D4LoWqVCL>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Królestwo Polskie. Konstytucja i praktyka rządzenia*.

Polecenie 2

Wymień założenia dotyczące władzy ustawodawczej Królestwa Polskiego i prawa wyborczego.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, dlaczego car Aleksander zaczął wycofywać się z wcześniejszych ustaleń i łamać nadaną konstytucję.

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z tekstem źródłowym, a następnie wykonaj polecenie. Przytoczony artykuł pochodzi z miesięcznika literacko-społecznego „Pamiętnik Warszawski”, wydawanego jako nieoficjalny organ Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W pierwszych latach Królestwa Polskiego był on główną trybuną zwolenników umiarkowanych postaw na gruncie politycznym oraz klasycyzmu i sentymentalizmu w sztuce. To właśnie na jego łamach w 1818 r. Kazimierz Brodziński polemizował z młodymi romantykami.

” *O liberalizmie*

Od roku przeszło nowe hasło obija się o uszy nasze. Wyobrażenia liberalne, mówią jedni, podkopują trony, obalają ołtarze i mieszają świat cały; wyraz ten jest rewolucyjny i znaczenie przywiązane do niego. Co za bluźnierstwo! – mówią inni. [...] Wyobrażenia liberalne to są wyobrażenia rozumne; podobało się nam dać im nowe nazwisko, lecz pod jakimkolwiek bądź imieniem, one to powinny kierować rządami i ludami.

Brońmy wyobrażeń i zasad liberalnych przeciwko ich nieprzyjaciołom, ale równie przeciwko ich przyjaciołom [...]. Jednym z najpierwszych znamion rządu liberalnego jest wolność żądania obrad publicznych w sprawach tyczących państwa i narodu. Lecz zezwoliwszy na obrady, potrzeba zezwolić i na sprzeciwianie się; ciągłe zaś sprzeciwianie się, czyli opór, w sprawach politycznych zowie się opozycją; wszelki rząd liberalny dozwoli oporu, czyli opozycji; więcej powiem, wymaga jej koniecznie, bo naprzód opór tylko jawny przekonywa o wolności politycznej, po wtóre, że spory ministrów z opozycją odkrywają błędy pierwszych i dają poznać rządowi stan i ducha publiczności; podają sposobność kierowania i władania opinią, tą niewyrachowaną siłą moralną, z której się despotyzm dobrowolnie ogołaca. Prawda, że opozycja niekiedy umilka z przyczyn podłych lub obraźliwych, a kiedy walczy, głaszcze namiętności, wzywa pod swoją chorągiew zazdrość,

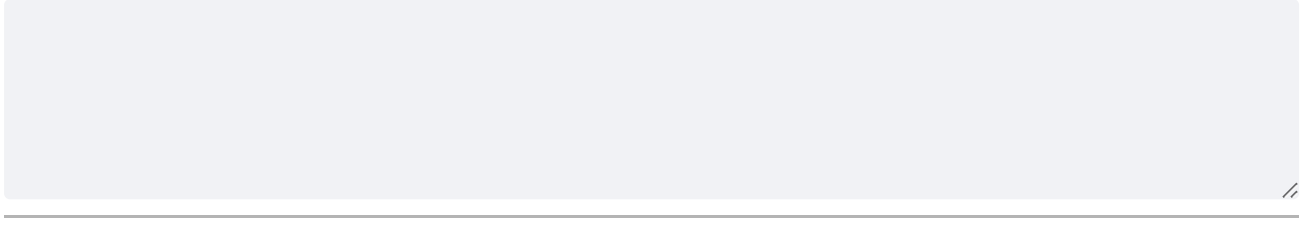
nienawiść, chciwość i rozwiązłość; prawda, że walcząc, zaprawia oręż jadem potwarzy, przeistacza sprawy najniewinniejsze, czerni zamiary najczystsze i naigrawa się z przymiotów najszlachetniejszych; lecz to wszystko nie przeważa jej korzyści, nie potrafi ona obłąkać umysłu, mogącego wpływać na opinię narodową. Opozycja tylko liberalna może służyć do zjednania rządowi głosu i oklasków publiczności.

Opozycja działa liberalnie, kiedy broniąc swobód konstytucyjnych, szanuje święcie sprawy państwa; kiedy naganiając omyłki i uchybienia, a nawet pociągając do odpowiedzialności osoby występne albo nieroztropne, nie posuwa swych posądzeń do całej klasy tychże osób, o ducha stronnictwa, o zamiary buntownicze, o zamysły nieprawe. Grzeczność w samych sposobach mówienia, zimna krew w dowodzeniu przydają powabów opozycji liberalnej. [...]

Rewolucja [francuska] zaczęła się od głoszenia zdań najliberalniejszych; wszystkie stany zdawały się żądać dobra publicznego, nawet z ofiarą korzyści prywatnych. Ale nie nazywajmyż duchem liberalnym ambicji, chciwości i niemoralności ustrojonej w czapkę czerwoną. Nie dbać na uczciwość publiczną, popisywać się grubą mową i obyczajami, naigrywać się ze świetności połączonej z chwałą narodową, wzruszać spokojność sumienia, targać związki familijne, za dobroć niebieską wypłacać się niewdzięcznością piekielną i pod hasłem wolności prowadzić pod miecz katowski monarchę, największego przyjaciela wolności, to zapewne nie są oznaki ducha liberalnego. Jeśli rewolucja niepomyślny skutek wzięła, to dlatego, że lud nie uczył albo nie zrozumiał wyobrażeń liberalnych [...].

Źródło: *O liberalizmie*, [w:] *Pamiętnik Warszawski*.

Co oznacza wezwanie do obrony zasad liberalnych przed ich przeciwnikami i przyjaciółmi? Dlaczego także ci ostatni są niebezpieczni?

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Powołując się na treść tekstu źródłowego, wyjaśnij, w jaki sposób władze Królestwa Polskiego starały się uzasadnić wprowadzenie cenzury.

” Dekret o ustanowieniu cenzury w Królestwie Polskim, 1819 r.

(...)

Artykuł 1.

Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego poruczamy przedsięwzięcie wszelkich środków, jakie potrzebne uzna do ukrócenia nadużyć wolności druku, stosując się do dawnego prawodawstwa polskiego i urzędzeń za Rządu Księstwa Warszawskiego wydanych.

Artykuł 2.

Wszystkie gazety i pisma periodyczne bez żadnego wyjątku podlegać odtąd mają cenzurze rządowej.

(...)

Źródło: *Dekret o ustanowieniu cenzury w Królestwie Polskim, 1819 r.* Cytat za: *Źródła do dziejów Polski w XVIII i XIX wieku, tom I: 1795-1864. Wybór tekstów źródłowych*, A. Kosecki, J. R. Szaflik, A. Szwarc, R. Turkowski, Pułtusk 1999, str. 111.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Konstytucja Królestwa Polskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:

1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- omawia ustrój Królestwa Polskiego.
- przedstawia zapisy konstytucji odnośnie poszczególnych rodzajów władzy oraz prawa wyborczego.
- wyjaśnia, dlaczego car przestał respektować zapisy konstytucji, którą sam nadał Królestwu Polskiemu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Konstytucja Królestwa Polskiego”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Film + Sprawdź się” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Chętni/wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj” oraz filmie.

Faza wstępna:

1. Przybliżenie przez nauczyciela wyświetlonych na tablicy: tematu i celów lekcji. Omówienie planowanego przebiegu zajęć.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca jednemu z uczniów, aby zaproponował swoje skojarzenia z tematem lekcji. Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranej osobie (lub ochotnikowi) zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje.

2. Praca z multimedium („Prezentacja multimedialna”). Nauczyciel czyta polecenie nr 2: „Rozstrzygnij, czy konstytucja Królestwa Polskiego realizowała zasadę trójpodziału władzy. Swoją odpowiedź uzasadnij” i poleca uczniom, aby w parach wykonali zadanie w oparciu o wskazówki zawarte w e-materiale. Po ustalonym czasie wybrana para prezentuje swoją propozycję, pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie nr 3 („Uzasadnij pogląd, że ustrój polityczny Królestwa Polskiego dla Aleksandra I był liberalnym eksperymentem.”).
3. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia 1, 2 i 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”. Wspólne omówienie poprawności odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, następuje wspólne omówienie: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego. Później nauczyciel analizuje przebieg lekcji i przeprowadza ewaluację, z której wnioski wykorzysta w przyszłości.
2. Na zakończenie nauczyciel podsumowuje przebieg zajęć, dokonuje oceny pracy przedstawionej na początku lekcji.

Praca domowa:

1. Wykonaj polecenia dołączone do filmu w sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

A. Chwalba, *Historia Polski 1795-1918*, Kraków 1987.

System polityczny, prawo, konstytucja i ustrój Królestwa Polskiego 1815-1830, pod red. L. Mażewskiego, Radzymin 2013.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z sekcją „Prezentacja multimedialna”, aby przygotować się do późniejszej pracy.